

CENSORSHIP AND WAR: BETWEEN THE FREEDOM OF EXPRESSION, THE NEED TO KNOW AND THE POLITICAL GOAL „PURSUED WITH OTHER MEANS”

Andrei Alexandru Achim, Assist. Prof., PhD., Technical University of Cluj-Napoca, Baia Mare Northern University Centre

Abstract: The paper intends to analyze the main arguments and counter-arguments for the censorship of information, with a great emphasis on the (self)censorship of the press, in the military operations of the 20th and 21st centuries. The main criterial parameter used in the analysis is the one of the constant tension between, on one hand, the freedom of expression (a fundamental right in the contemporary democratic societies), on another hand, the need of the public to be correctly informed (a necessary aspect for the functioning of any democratic society) and the strategic goal pursued by military means, which, traditionally, according to Clausewitz, represent, in fact, a continuation of political goals. The fluid geometry of this trichotomy, in every moment and every space, represents both the result of a cost-benefit analysis for the democratic system in question and, at least partially, the measure of that society's "democratism".

Keywords: *censorship, information, fundamental rights, military operations.*

Războiul reprezintă o culme a violenței și distrugerii în ceea ce privește dimensiunea umană a existenței, având o magnitudine egalată doar de constanța cu care revine în istorie. Virtual, încrucișând referințele perspectivelor diacronice și sincronice, războiul (sau o formă a acestuia) este (cvasi-)ubicuu. Cu greu putem găsi, istoric vorbind, un moment în care, undeva, să nu aibă loc un conflict armat implicând un număr destul de mare de oameni, astfel încât să-și justifice denumirea de „război”.

Această (cvasi-)ubicuitate a războiului, alături de însăși natura sa distructivă, sângeroasă și haotică, a condus la încercări de conceptualizare, tentative de reglementare raționalizantă și alte forme de circumscriere teoretică a acestuia. Pe de o parte, aceste demersuri au adus o formă de „order from noise”, au produs o formă de raționalizare (sau măcar o formă de canalizare rațională) a unor impulsuri și manifestări în fapt iraționale (sau, mai eufemistic spus, praeter-raționale). Pe de altă parte (și, am putea spune, în primul rând), aceste tentative au făcut ca purtarea războiului să fie, în general, mai eficientă (cunoașterea unui sistem este o condiție *sine qua non* pentru controlul aceluși sistem).

În aceste linii se edifică încercările de structurare ale unei arte, dacă nu a unei științe, a strategiei militare. Sun Tzu, în „Arta războiului”, fixa cadrele generale în care a fost raționalizat războiul de-a lungul întregii istorii, până azi: „o problemă vitală pentru stat, domeniu al vieții și al morții, calea care duce spre supraviețuire sau spre nimicire.”¹ Vedem deja o strânsă legătură cu planul politic. De asemenea, în textul strategului chinez, necesitatea eficientizării războiului (scopuri, metode etc.) deoarece războiul prelungit secătuieste statele și le face vulnerabile, amplifică distrugerile, sărăcește populația care sprijină armata etc. Scopul ultim al artei războiului este victoria rapidă, de preferință fără pierderi omenești și fără distrugerii materiale: „(...) cei ce sunt experți în arta războiului supun armata inamică fără luptă. Ei cuceresc orașele fără a le asedia și doboară un stat fără operațiuni prelungite.”² În

¹ Sun Tzu, *Arta războiului*, Editura Samizdat, [an neprecizat], p. 7.

² *Ibidem*, p. 24.

aceeași idee, Vegetius, în (aproximativ) secolul 5 d.Chr., îndemna la pregătirea temeinică în toate cele ce țin de succesul în război pentru a menține pacea: „Si vis pacem, para bellum” („Dacă vrei pace, pregătește-te de război”) (în felul general în care Pax Romana a reprezentat o lungă perioadă de pace impusă cu forța în bazinul Mării Mediteraneene.)

Într-o perspectivă clasică, în expresia lui Carl von Clausewitz, „războiul este doar o continuare a politicii cu alte mijloace”³. Din acest punct de vedere (dominant astăzi), doar corpurile sau formațiunile politice (în sensul cel mai larg al termenului) poartă război. Acest lucru, pentru mulți cercetători, reprezintă criteriul de bază de demarcație între războiul propriu-zis și „război” (ca metaforă pentru forme de violență care nu ating limita războiului propriu-zis). Războiul este astfel un „conflict armat actual, intențional și larg răspândit între comunități politice.”⁴

Integrarea războiului în panopia de instrumente ale politicii, coroborată cu răspândirea fericită (și fără precedent) a ideilor democratice, presupune și o democratizare a accesului la inițierea, controlul și terminarea conflictelor militare, căci, deși diviziunea muncii face ca militarii să aibă monopolul deciziei cu privire la operațiunile militare, în sine, politicul trebuie să aibă decizia cu privire la oportunitatea inițierii războiului, cadrele moral-politice de desfășurare a operațiunilor în cadrul acestuia, opțiunile strategice și responsabilitatea cu privire la încheierea acestora. Iar în societățile democratice, „politicul” este, în sine, corpul cetățenilor, prin reprezentanții săi.

Transformările modurilor de viață ale celor ce utilizează conceptele duc la transformările conceptelor însele. Folosirea pe scară largă a tehnologiei superperformante de luptă și atingerea obiectivelor politico-militare cu un nivel cât mai redus de pierderi umane, dar și de distrugerii, au avut, potrivit lui Călin Hentea „câteva consecințe directe asupra fenomenului militar contemporan: înlocuirea sintagmei de ”război” cu cea de ”operațiuni militare” și schimbarea profilului ofițerului puternic, priceput și curajos, cu cel al militarului intelectual, mânuitor pragmatic al unor concepte inovatoare.”⁵

Astfel, „militarii sunt cei care evită, într-o măsură din ce în ce mai ostentativă, să folosească, în discursul lor oficial, termenul ”război” și îl preferă pe cel de ”operații militare”, căruia le place să îi adauge atributul de *întrunite (joint)* – adică simultan pe uscat, mare și aer – și pe cel de *combinat (combined)* – adică prin participarea trupelor din mai multe țări.”⁶ În ultimele decenii, observă autorul român, „doar retorica mediatică de tip tabloid a continuat să folosească o serie de metafore comerciale ușor vandabile, de tip ”război psihologic”, ”război/agresiune informațională”, ”război mediatic”, ”război politic”, ”războiul palatelor”, ”războiul civilizațiilor”, ”război religios”, pentru a atrage astfel atenția asupra unor conflicte mai mult sau mai puțin deschise, caracterizate printr-o anumită coloratură predominantă. Desigur, politicienii nu pot face abstracție de mass-media și, astfel, îndeobște cei mai puțin educați dintre ei au preluat mecanic, în discursul lor, aceste expresii, care nu au nicio

³ Carl von Clausewitz, *Despre război*, Ed. Antet, București, [an neprecizat], p. 18.

⁴ Brian Orend, "War", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2008 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL

= <http://plato.stanford.edu/archives/fall2008/entries/war/>, accesat pe 6 decembrie 2013, ora 21.30.

⁵ Călin Hentea, *Noi dimensiuni ale războiului contemporan* în ”Revista română de sociologie”, serie nouă, anul XIX, p. 291.

⁶ *Ibidem*.

acoperire în documentele oficiale sau cele de specialitate. Militarii au fost și sunt primii, care, mai ales după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, s-au ferit, din rațiuni ideologice și politice, de cuvântul ”război”, ale cărui conotații belicoase, amenințator-terifiante, datorate memoriei recente, nu mai corespundeau intențiilor și configurațiilor demersurilor lor și, mai ales, limitelor ce le erau impuse de către factorul politic conducător.”⁷ În aceeași linie putem observa modificarea, de asemenea postbelică, în Occident, dar nu numai, denumirea ministerelor de resort în ceea ce privește războiul, din ministere „de război” în ministere „ale apărării”. Alte exemple ar fi transformarea denumirii de ”război psihologic”, utilizată din 1942 de către generalul Dwight Eisenhower în operațiunea ”Torch”, de debarcare a Aliților în Africa de Nord; din 1962 termenul este înlocuit cu cel actual, de ”operațiuni psihologice” - PSYOP (în manualul de specialitate) ”ca urmare a faptului că acest gen de activități militare nu se desfășurau doar pe timpul stării de război, ci și pe timp de pace sau criză. În plus, deoarece operațiile psihologice puteau fi îndreptate nu numai împotriva militarilor inamici, ci și asupra unei populații civile, nu era corect, din punct de vedere politic, să se admită că se ducea un ”război” împotriva civililor, fie acesta doar psihologic.”⁸ De asemenea, am avut un termen precum ”Information warfare” – ”război informațional”, utilizat doar pe timp de război, pe timp de pace sau criză alternând cu ”information operations” – ”operațiuni informatice”; primul, ”information warfare”, din 2006 nici nu se mai folosește.⁹

Schimbarea în utilizarea termenului de război este evidentă. ”(...) o lectură atentă a comunicatelor oficiale, atât militare, cât și politice, de sorginte euro-atlantică, dovedește faptul că este, în mod perseverent, evitată asumarea ”purtării unui război”, preferându-se afirmarea ”desfășurării unor operații militare” împotriva unor ținte legitime din Bosnia, Kosovo, Iugoslavia, Afganistan, Irak. Excepție face, tot din considerente politice și de comunicare strategică, sintagma ”războiului antiterorist,, lansată de George W. Bush și acceptată ca atare în urma grozăviei atacurilor teroriste de la 11 septembrie.”¹⁰ Eufemizarea schimbă percepția asupra obiectului reflectat, și, având în vedere că termenul „război” a acumulat conotații preponderent negative (uneori nu direct meritate – există, fără îndoială, războaie juste), preferința se îndreaptă spre termeni tehnici, instrumentali, deci percepuți ca fiind neutri sau, posibil, chiar pozitivi din punct de vedere moral. Auto-cenzura funcționează chiar la nivelul denotării.

Dintre formele de cârmuire, democrația reprezentativă reprezintă cea mai bună soluție din cele posibile, atât la nivelul analizei, cât și din punct de vedere practic. John Stuart Mill a elaborat o analiză profundă nu doar a democrației, ci a formelor de cârmuire în general (cu un accent special pe cârmuirea reprezentativă), detașându-le caracteristicile și limitele. El susține următoarele aprehensiuni: „(...) că singura cârmuire care poate satisface deplin exigențele statului social este cel în care întregul popor participă; că orice participare, chiar și în cea mai mică funcție publică, este utilă; că participarea ar trebui să fie peste tot atât de mare în măsura în care gradul general de îmbunătățire al comunității îl permite; și că nimic mai puțin nu poate fi dezirabil decât admiterea tuturor la o parte din puterea suverană a statului. Dar din moment

⁷ *Ibidem*, p. 292.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*, p. 293

ce toți nu pot, într-o comunitate mai mare decât un singur orășel, participa personal la nimic mai mult decât la câteva porțiuni minore ale afacerilor publice, urmează că tipul ideal de cârmuire perfectă trebuie să fie reprezentativă.”¹¹

Democrația reprezentativă poate funcționa doar în cazul în care puterile separate din stat (legislativă, executivă și judecătorească), ca elemente ale unei suprastructuri – statul - derivate dintr-o cedare de drepturi din partea cetățenilor în folosul cetățenilor, se află într-un perpetuu echilibru dinamic. Acest lucru este, de exemplu, ilustrat de expresia americană „checks and balances”: fiecare putere are mijloace de a o contrabalansa pe celelalte, astfel încât niciuna să nu devină hegemonică. Presa liberă, chiar în ipostaziile acesteia conservatoare, ca și cea a lui Tocqueville, s-a dezvoltat ca un alt mijloc de contrabalansare a puterilor tradiționale din stat. „Mărturisesc”, scrie Tocqueville, „că nu port libertății presei acea iubire completă și spontană acordată lucrurilor integrale bune, prin însăși natura lor. O apreciez luând în considerare mai curând relele pe care le împiedică, decât binele pe care îl produce.”¹² Iar relele pe care le împiedică sunt abuzurile diferitelor puteri din stat, corupția, nedreptatea, ș.a. Desigur, dacă pornim de la presupunerea că cetățenii, pe măsură ce presa aduce la cunoștință aceste rele, sunt dispuși să acționeze în vederea îndreptării acestora.

O consecință importantă a considerării presei ca fiind „a patra putere în stat” (și faptul că această expresie a devenit loc comun nu-i ia din veridicitate) este că trebuie să acceptăm și faptul că celelalte trei puteri trebuie să aibă mijloace de a-i contrabalansa eventualele tendințe hegemonice, așa cum ea contrabalansează excesele acestora din urmă. Problema fundamentală, astfel, este în ce fel se poate face acest lucru, fără a atenta la libertatea presei. Tocqueville profesa, fără ocolișuri, atașamentul față de o formă intermediară, moderată, de cenzură a presei, dacă acest lucru ar putea fi posibil, fără a cădea în despotism la nivelul întregii societăți. Același Tocqueville considera, însă, că o formă intermediară de cenzură a presei fără dictatură generalizată la nivelul societății este imposibil de atins.¹³ În fapt, a cenzura constant și continuu presa înseamnă a-i lua însăși calitatea ei esențială care o face să fie un element contrabalansant în echilibrul dinamic dintre puteri. Cu alte cuvinte, cenzura reprezintă calea sigură de aservire a celei de-a patra puteri uneia dintre celelalte trei (neexclusiv, dar cu o evidentă propensiune spre cea executivă). Acest lucru poate însemna, de cele mai multe ori, un avantaj nepermis acelei puteri în cauză, ceea ce, pe termen mediu sau lung poate însemna sfârșitul democrației respective. În expresia Curții Supreme de Justiție a Statelor Unite ale Americii: ”În absența controlului și echilibrului guvernamental prezent în alte domenii ale vieții naționale, singura constrângere asupra politicii și puterii executive în domeniile apărării naționale și afacerilor internaționale poate să consistă în cetățenia iluminată – într-o opinie publică informată și critică care, ea singură, poate astfel proteja valorile cârmuirii democratice. Din această cauză, probabil aici o presă alertă, trează și liberă servește scopul de bază al Primului Amendament¹⁴. Căci fără o presă informată și liberă nu poate exista un popor iluminat.”¹⁵

¹¹ John Stuart Mill, *On Liberty and Other Essays*, eseul *Considerations on Representative Government* (1861), Oxford University Press, 1998, p. 255-256.

¹² Alexis de Tocqueville, *Despre democrație în America*, Vol. 1, Ed. Humanitas, 1995, p. 245.

¹³ *Ibidem*, p. 245-246.

¹⁴ Primul Amendament la Constituția Statelor Unite ale Americii, ratificat la 1791, care stipulează următoarele: „Congresul nu va face nici o lege referitoare la stabilirea unei religii sau interzicerea exercitării libere a acesteia;

Totuși, nu există, virtual, nicio persoană care să se opună *de plano* oricărei forme de cenzură atunci când e vorba de situații de război. Informațiile publicate pot pune în pericol rezultatul operațiilor militare, viața sau sănătatea trupelor, siguranța națională a statului sau coalițiilor aflate în cauză.¹⁶ Cu atât mai mult în era comunicării instantanee, a noilor metode de purtare a războiului (cibernetice, informaționale, bazate pe rețea etc.), informații date publicității de jurnaliști fie prea zeloși, fie prea naivi, fie chiar posedând o agendă în acest sens pot duce de la pierderi consistente de vieți omenești până la dezastre militare, prin dezvăluirea elementelor ce țin de strategia generală, de nivelul operațional și tactic, avertizarea inamicului asupra unor operațiuni iminente, atragerea publică, în timp real, asupra vulnerabilităților proprii, asupra nivelului și extinderii informațiilor proprii despre inamic, etc.

Informațiile publicate inoportun pot, de asemenea, dăuna moralului trupelor. Moralul trupelor reprezintă un aspect des trecut cu vederea sau trecut într-o poziție inferioară altor factori, precum înzestrarea tehnică sau tactică. Sun Tzu lista în primul rând *influența morală* sau „ceea ce determină armonia dintre popor și conducătorii lui, făcându-l să-i urmeze în viață și în moarte, fără ca oamenii să se teamă că-și primejduiesc zilele”¹⁷ printre cei cinci factori determinanți în orice confruntare militară. Dintr-un alt unghi de abordare, precum sublinia mareșalul Maurice de Saxe, citat de Ardant du Picq în ale sale *Études sur le combat*, „Inima omului este punctul de pornire al tuturor lucrurilor ce țin de război.”¹⁸ Sau, în cuvintele lui du Picq însuși: „Bătălia este obiectivul armatelor și omul este instrumentul fundamental în bătălie. Nimic nu poate fi prescris în mod înțelept într-o armată – personalul, organizarea, disciplina și tacticile acesteia, lucruri care sunt conectate ca degetele de la o mână – fără cunoașterea exactă a instrumentului fundamental, omul, și starea lui mentală, moralul său, în momentul luptei.”¹⁹ Întregul demers analitic al lui du Picq este circumscris moralului, al modalităților prin care se poate domina oroarea de moarte „printr-o oroare mai mare, aceea a pedepsei sau a dizgrației.”²⁰ Iar cea mai ușoară metodă de a submina moralul trupelor este acela de a submina justificarea moral-politică a luptei în sine, căci aceasta atrag după sine vilificarea trupelor în sine.

Mai mult, informațiile inoportune sau decontextualizate pot submina moralul cetățenilor de acasă, disipând sprijinul pentru respectivele operațiuni militare, chiar în condițiile în care acestea din urmă erau bine întemeiate din punct de vedere politic, moral, umanitar ș.a. Asta, nemaiatingând situația propagandei negative, a dezinformării voluntare sau involuntare, a intoxicației, fenomene pentru care mass-media este terenul propice, catalizator și, uneori, partener interesat.

---

sau să îngreșească libertatea de exprimare, sau a presei; sau dreptul poporului să se adune în mod pașnic, și de a adresa petiții Guvernului pentru remedierea unor neajunsuri apărute.”

¹⁵ Cazul New York Times Co. împotriva Statelor Unite *apud* Michelle D. Boydston, *Press Censorship and Access Restrictions During the Persian Gulf War: A First Amendment Analysis*, 25 Loy. L. A. L. Rev. 1073 (1992). Available at: <http://digitalcommons.lmu.edu/lr/vol25/iss3/25>, p.1100.

¹⁶ Michelle D. Boydston, *op. cit.*, p. 1098-1099.

¹⁷ Sun Tzu, *op. cit.*, p. 8.

¹⁸ Ardant du Picq, *Battle Studies*, în *** - *Roots of Strategy*, Book 2, Stackpole Books, 1987, p. 65.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*, p. 120.

Diavolul, însă, este în detalii: până unde trebuie să meargă această cenzură pe timp de război și ce forme poate lua, justificat, înainte ca presa să-și piardă libertatea atât de vitală pentru supraviețuirea democrației?

Istoric vorbind, tensiunea dintre necesitatea cenzurii, dreptul general la exprimare (în special, dreptul jurnaliștilor la aceasta) și dreptul publicului de a fi informat corect, onest și complet a reprezentat o zonă cu geometrie fluidă. Poate cele mai bun exemplu de echilibru în acest sens a fost presa americană în al doilea război mondial, unde jurnaliștii aveau acces neîngrădit (ba chiar sprijinit pe câmpul de bătălie) pe baza unor verificări și acreditări prealabile, dar toate materialele trebuiau trecute prin filtrul cenzurii (pentru a le filtra de informații „sensibile” din punct de vedere strategic, operațional sau tactic). Cei care nu se conformau, pierdeau acreditarea și implicit accesul. Acest lucru nu a ridicat nicio problemă interacțiunii dintre conducerea militară și presă, cu atât mai mult cu cât funcționa și o puternică auto-cenzură în ceea ce-i privește pe jurnaliști.²¹ Explicația cea mai plauzibilă pentru acest fenomen este lipsa de contestare politico-morală a celui conflict militar și sinergia obiectivelor tuturor părților (forțe armate, conducere politică și presă).

Finalul războiului din Vietnam a schimbat aceste lucruri, în special datorită unui aspect mai mult sau mai puțin mitic, și anume „că Vietnamul a fost un „război de sufragerie”, că americanii au privit cum războiul se desfășoară noapte de noapte pe televizoare, iar atacul de zi cu zi al imaginilor oribile au întors poporul american împotriva propriilor lor forțe armate. „Mass-media a pierdut războiul” este un slogan încă repetat de mulți, și predat ca o poveste moralizatoare în programe de formare în domeniile comunicării militare și al relațiilor publice.”²²

În fapt, eșecul din Vietnam este unul în primul rând politic (sau de fixare al scopurilor politice clare, pentru care, teoretic, războiul este „continuare cu alte mijloace”). Presa a avut, mai ales în ultima parte a conflictului, o influență catalizatoare, deși indirectă, dar lipsa de claritate în setarea scopurilor politice a făcut ca războiul să înceapă să fie perceput ca inutil, ca o continuă hemoragie de tinere vieți americane (și mult mai multe vietnameze) fără scop aparent.

Această indecizie politică determinând o veșnică ezitare strategică, reverberând și la nivelul operațional și la cel tactic, este surprinsă esențial și succint de Henry Kissinger: „Motivația inițială a Americii pentru a se implica fusese aceea că pierderea Vietnamului ar fi condus la căderea Asiei necomuniste și la adaptarea Japoniei la comunism; în termenii acelei analize, apărând Vietnamul de Sud, America lupta pentru ea însăși, indiferent dacă Vietnamul de Sud era democratic sau putea fi făcut să devină astfel cândva. O astfel de analiză, însă, era pentru americani prea geopolitică și orientat înspre putere și de aceea a fost curând luată de valul idealismului wilsonian. O administrație după alta încercaseră să-și asume o dublă sarcină, ale cărei părți erau greu de realizat chiar și separat: înfrângerea unei armate de gherilă cu baze sigure, răspândite pe un contur extins, și democratizarea unei societăți lipsite de orice tradiție a pluralismului. În cazanul Vietnamului, America a avut de învățat că există limite chiar și pentru cele mai sacrosancte credințe, și a fost forțată să accepte prăpastia ce poate apărea între putere și principii. Tocmai pentru că refuza să primească lecții atât de contrare

²¹ Cf. Michelle D. Boydston, *op. cit.*, p. 1079-1080.

²² Michael Griffin, *Media images of war* in „Media, War & Conflict” 3 (I) 7 – 41, p. 24.

experienței sale istorice, America a găsit și că este extraordinar de dificil să se împace cu situația. Astfel că suferința legată de aceste două frustrări a fost rezultatul celor mai bune, nu al celor mai rele trăsături ale ei. Respingerea de către America a interesului național ca bază a politicii externe aruncase țara în voia valurilor unei mări de moralism nenuanțat.”²³

Acest mit al „războiului din sufragerie” a avut ca victimă colaterală larghețea domeniului de acțiune a presei în conflict. În 1983, cu ocazia invaziei forțelor americane din Grenada, presa și fotografiile civili au avut interzis accesul în zona de operații.²⁴ În al doilea²⁵ război din Golf (1990-1991), acest mod de control asupra fluxului mediatic a fost dus la limită. „Pentagonul a impus cele mai strânse restricții asupra reflectării câmpului de bătălie în presă din istoria militară americană. Restricțiile au supus toate știrile strânse unei revizuirii de securitate înainte de a putea fi publicate și au restricționat în mod sever accesul media la câmpul de luptă. Unui mic număr de reporteri li s-a permis accesul pe câmpul de luptă în *pool groups* (grupuri limitate de reporteri organizate de conducerea militară – n.n.) dar trebuiau să rămână sub escortă tot timpul.”²⁶ Din aceste cauze, Războiul din Golf a fost cel mai submediatizat conflict major din istoria americană.²⁷

Aceste metode de cenzură a presei au fost testate cu succes cu opt ani înainte de către britanici. În 1982, în războiul din insulele Falkland/Malvine, doar 20 de reporteri, doi fotografi și o echipă de tehnicieni media au fost acceptați a intra în zona de operațiuni împreună cu trupele britanice (fiind însoțiți tot timpul de persoane oficiale cu rol de relații cu presa), oricărui alt membru al mass-media fiindu-le interzisă intrarea într-o zonă de de exclusiune cu raza de 200 de mile. Nicio fotografie nu a ajuns în media britanice în primele 54 zile de conflict și a existat o întârziere de 23 de zile până ce fotografiile cu recucerirea insulei South Georgia au ajuns în Londra. În plus, membrii mass-media au aflat că au fost folosiți ca și „cutii de rezonanță” pentru dezinformarea argentinienilor.²⁸

Restrângerea accesului presei, astfel, se relevă a fi o strategie de succes pentru menținerea controlului guvernamental asupra reflectării mediatică.²⁹ Dar, în același timp, ridică semne de întrebare cu privire la buna credință a conducerii politico-militare, solicitând (nu *stricto sensu* anti-democratic, dar nici în spiritul democrației) un soi de cec în alb al încrederii că o ramură sau alta a cârmuirii statului se va auto-limita, chiar în lipsa limitărilor venite din partea altor ramuri ale aceluiași stat. Un lucru cu atât mai spinos, cu cât avem războaie care se permanentizează nedefinit în lipsa fixării unor obiective politico-strategice clare. Un exemplu aici ar fi „războiului împotriva terorii” („War on Terror”), o accepție corectă din punct de vedere politic, deoarece nu mai e vorba de o entitate politico-militară anume care este definită ca dușman, dar care ridică alte probleme. De exemplu: cum ia sfârșit un război împotriva unui concept abstract, precum cel de teroare? Care sunt condițiile care trebuie îndeplinite pentru a revendica victoria? Când sunt înfrânte și democratizate toate statele care folosesc sau sprijină metode sau grupuri teroriste? Scop fezabil, dar pe termen

²³ Henry Kissinger, *Diplomația*, Ed. All, București, 2003, p. 573.

²⁴ Michael Griffin, *op. cit.*, p. 24.

²⁵ Dacă luăm războiul dintre Iran și Irak dintre 1980-1988 ca fiind primul.

²⁶ Michelle D. Boydston, *op. cit.*, p. 1073-1074.

²⁷ U. S. News Executives Propose New War Coverage Guidelines, UPI, June 30, 1991 apud Michelle D. Boydston, *op. cit.*, p.1074.

²⁸ Michael Griffin, *op. cit.*, p. 24-25.

²⁹ *Ibidem*, p. 25.

foarte lung și cu multe eforturi. Distrugerea tuturor rețelelor teroriste internaționale? Din nou, fezabil și din nou pe termen foarte lung și cu multe eforturi. Distrugerea însuși a sentimentului de teroare? Imposibil, fără distrugerea umanității (fie în sens propriu, fie în sens figurat). Iar dacă tendința e ca acest război să se permanentizeze și dacă cenzura presei este acceptabilă (în anumite limite și pe perioada războiului), atunci cenzura presei (în care limite?) poate fi permanentizată, dar cu riscuri imense pentru democrație. O aplecare prea mare și prea insistentă înspre cenzura presei poate duce la o situație în care copilul proverbial este aruncat cu tot cu apa din cădiță, acțiunile de apărare a democrației distrugând însuși unul din pilonii acestuia, și ocultând una din cauzele principale de eșec politico-militar (nu numai american) din a doua jumătate a secolului al XX-lea încoace, în special în domeniul conflictelor asimetrice, și anume caracterul nestatornic, neclar și iluzoriu al elementului scris cu italice din expresia „continuarea *politicii* cu alte mijloace”.

Bibliografie

*** - *Roots of Strategy*, Book 2, Stackpole Books, 1987.

Boydston, Michelle D., *Press Censorship and Access Restrictions During the Persian Gulf War: A First Amendment Analysis*, 25 Loy. L. A. L. Rev. 1073 (1992). Available at: <http://digitalcommons.lmu.edu/lr/vol25/iss3/25>.

Clausewitz, Carl von, *Despre război*, Ed. Antet, București, [an neprecizat].

Griffin, Michael, *Media images of war* in „Media, War & Conflict” 3 (I) 7 – 41.

Hentea, Călin, *Noi dimensiuni ale războiului contemporan* în ”Revista română de sociologie”, serie nouă, anul XIX, p. 289 – 306.

Kissinger, Henry, *Diplomația*, Ed. All, București, 2003.

Mill, John Stuart, *On Liberty and Other Essays*, Oxford University Press, 1998.

Orend, Brian, "War", The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Fall 2008 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL = <http://plato.stanford.edu/archives/fall2008/entries/war/>.

Sun Tzu, *Arta războiului*, Editura Samizdat, [an neprecizat].

Tocqueville, Alexis de, *Despre democrație în America*, Vol. 1, Ed. Humanitas, 1995.